

Vragenboekje

Dit examen bestaat uit 24 vragen en een vertaalopdracht.
Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

Regel 2 dissimulant

- 1p 1 Welke gedachte kan hier als object worden aangevuld? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

Regel 10–12 Tu t/m fidem?

- 1p 2 Vertaal *et dubites* zo dat het logisch verband tussen de eerste helft van de zin en de tweede helft duidelijk wordt.

- 2p 3 Welk centraal programmapunt van Catilina wordt in alinea 2 door Cicero verworpen? Beantwoord de vraag door het citeren van het desbetreffende Latijnse tekstelement en licht vervolgens deze term toe.

- 1p 4 Wat stelt Cicero zelf voor om het probleem van de schulden van deze, in alinea 2 genoemde, groep op te lossen? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

- 2p 5 Welke drie redenen noemt Cicero in regel 20–27 waarom het *alterum genus* zijn doel niet zal bereiken? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

- 2p 6 Waarom zou het streven van het *alterum genus* ook zonder de genoemde redenen zinloos zijn? Beantwoord de vraag in het Nederlands, op basis van gegevens uit regel 27–30.

In alinea 4 staan twee gevallen van ironische overdrijving door Cicero.

- 2p 7 Welke zijn dat? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

- 2p 8 Wat is de kern van Cicero's aansporing aan het *quartum genus* (alinea 5)? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

- 2p 9 Breng deze aansporing in verband met de in alinea 1 beloofde *medicina*.

- 2p 10 Wat wordt hier concreet bedoeld met *perire turpiter* (regel 48)?

Tekst 2

- 2p 11 Citeer uit regel 1–4 twee voorbeelden van een chiasme.

Regel 3–4 neque reticere t/m habebat.

De vier infinitieven in deze zin kunnen op grond van de zinsconstructie in twee groepen verdeeld worden.

- 2p 12 Leg dat uit.

Regel 8 causa cognita

Deze mededeling komt na de voorafgaande informatie in dit fragment niet als een verrassing.

- 2p 13 Citeer het Latijnse tekstelement waardoor deze mededeling is voorbereid.

Tekst 3

Opvallend in Sallustius' stijl is zijn voorkeur voor stilistische variatie.

- 3p 14 Laat dat zien door in te gaan op de drie tekstelementen waaruit de zin *litteris Graecis t/m sunt* (regel 2–4) bestaat.

Regel 3–4 multa alia quae instrumenta luxuriae sunt.

Dit wordt door J.W. Meijer als volgt vertaald: “Ook was zij volleerd in vele andere trucjes, die als hulpmiddelen tot het opwekken van zingenot of tot het uitleven van wellustigheid in praktijk worden gebracht.”

- 1p **15** Aan welk kenmerk van Sallustius’ stijl doet deze vertaling geen recht? Beantwoord de vraag door het noemen van de Latijnse technische term voor dit stijlkenmerk.

Tekst 3 en Tekst 2

Tekst 3, regel 7, luxuria

- 2p **16** Citeer uit tekst 2 het Latijnse tekstelement waaruit blijkt dat ook Fulvia zich laat leiden door *luxuria*. Licht je citaat toe.

Retorische achtergronden

In zijn boek Schokkende Redevoeringen schrijft J.P. Guépin: “Het begin van de eerste Catilinarische redevoering luidt: Quo usque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? Dit is om drie redenen een ongebruikelijk begin, want er is geen formeel exordium, er is sprake van apostrofe en het is een retorische vraag.”

- 2p **17** Wat is normaal gesproken de functie van het exordium? Beantwoord de vraag in het Nederlands en verwerk tevens in je antwoord de relevante Latijnse term.
- 2p **18** Herformuleer de hier geciteerde eerste zin uit de eerste Catilinarische redevoering zo, dat er geen sprake is van apostrofe.

In zijn retorisch handboek *De Institutione Oratoria* schrijft Quintilianus: “Ik moet aantonen dat ter wille van het effect niet alleen hele stukken tekst met hele stukken andere tekst moeten worden vergeleken, maar ook kleine tekstelementen met elkaar, zoals in het volgende voorbeeld: An vero vir amplissimus P. Scipio, pontifex maximus, Ti. Gracchum mediocriter labefactantem statum rei publicae privatus interfecit; Catilinam orbem terrae caede atque incendio vastare cupientem nos consules perferemus?”

- 3p **19** Citeer uit de zin *Catilinam t/m perferemus?* de tekstelementen die corresponderen met: a. mediocriter b. rei publicae c. privatus in de zin *An vero vir t/m interfecit*.

In een 17de-eeuws tractaat, getiteld *De gebaren van de predikant*, lezen we:

“Als niet een fraai gebaar de woorden ondersteunt,
als gans het lichaam zich om regels niet bekreunt,
dan heeft de stem geen kracht, dan mist de zin haar gratie:
vanaf ’t exordium snak ‘k naar de peroratie.”

- 1p **20** Op welke van de traditionele vijf taken van de redenaar heeft deze tekst betrekking? Beantwoord de vraag door het noemen van de desbetreffende Latijnse term.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

In de Groene Amsterdammer van 18 maart 1998 beweert de politicus Thijs Wöltgens over Aristoteles het volgende: “Aristoteles vond niet alleen dat staatslieden voortreffelijke mensen moesten zijn. Hij vond ook dat ze iets te melden moesten hebben. Hij noemde dat retorica. Maar hij maakte een uitdrukkelijk onderscheid. De politieke rede verschilt in zijn opvatting volstrekt van de epideiktische redenaarskunst. De eerste is gebaseerd op innerlijke overtuiging en probeert op basis van goede argumenten anderen te overtuigen. Zij legt de basis voor een dialoog. De epideiktische retorica is daarentegen een kunstje, zoals je dat vroeger in de studentencorpora leerde. Onzin of geen onzin, als je het gehoor maar wist te amuseren. Het publiek heeft daarin alleen maar de functie om te luisteren en te applaudiseren.”

- 1p **21** Wat verstaat men, anders dan hierboven wordt gesuggereerd, onder de epideiktische redenaarskunst = het genus demonstrativum?
- 2p **22** Leg uit dat de bovenstaande omschrijving van de antieke retorica “dat ze iets te melden moesten hebben” te beperkt is.

Historische achtergronden

In zijn historische roman *Catilina's wapen* beschrijft de auteur Steven Saylor hoe Cicero kort na zijn consulaat de volgende vragen krijgt voorgelegd:

“Heb je nergens spijt van na je jaar als consul, Cicero? Geen knagende twijfel aan de precedentes die je hebt geschapen voor de toekomst van deze broze, wankelende republiek? Geen geheime wens dat je je van de Optimaten had kunnen losmaken en hervormingen had kunnen doorvoeren?”

- 2p **23** Op welk precedent in het bijzonder wordt hier gedoeld?
- 3p **24** Geef een beschrijving van de sociale situatie in Rome ten tijde van Cicero. Verwerk in je antwoord de begrippen *lex agraria*, *latifundia*, *nexum*, *aes alienum*, *plebs rustica*. Gebruik bij voorkeur niet meer dan 50 woorden.

Tekst 4

Bestudeer tekst 4 met de inleiding en de aantekeningen.

- 45p Vertaal regel 1–12.

Einde